

DATUM

2 oktober 2019

REACTIE MVO NEDERLAND OP INTERNETCONSULTATIE KLIMAATPLAN EN INEK

MVO Nederland maakt graag van de gelegenheid gebruik om te reageren op de internetconsultatie van het Klimaatplan en het INEK. Als de beweging van en voor duurzame ondernemers heeft MVO Nederland deelgenomen aan de totstandkoming van het Klimaatakkoord, dat voor een belangrijk deel ten grondslag ligt aan het Klimaatplan. De belangrijkste punten die we gedurende dit proces naar voren hebben gebracht, brengen we in dit document nogmaals onder de aandacht. Dat zijn:

- Gratis bestaat niet: reken echte prijzen voor producten en diensten. Wij pleiten voor het beprijzen van CO₂-uitstoot. De opbrengst van deze heffing kan als een gerichte subsidie terugvloeien ten behoeve van de vergroening van de industrie;
- Hou oog voor de positie van het MKB in de klimaat- en energietransitie;
- Zorg voor synergie tussen klimaatbeleid en de transitie naar een circulaire economie.

We gaan ons komende jaren inzetten om vanuit duurzame ondernemers de ambitie en het tempo in het Klimaatakkoord hoog te houden en om de transitie naar een klimaatneutrale economie te versnellen.

Vraag 1 van 9

- Algemeen -

Het centrale doel in het klimaatbeleid, het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen, raakt aan het leven van alledag. Zo gaan we onze huizen anders verwarmen en gebruiken we andere vormen van energie. De transitie is daarom in de eerste plaats een maatschappelijke transitie. Burgers en bedrijven staan voor een reeks beslissingen die van invloed zijn op hoe we wonen, ons verplaatsen, wat we eten, de producten die we kopen, hoe we ons geld verdienen. Iedereen kan dus bijdragen aan de transitie. De overheid wil burgers en bedrijven hierbij zoveel mogelijk ondersteunen.

Vraag 1a: Wat zijn volgens u de belangrijkste aandachtspunten bij de uitvoering van het klimaatbeleid?

Vraag 1b: Hoe kijkt u aan tegen de rollen van verschillende partijen in de transitie (burgers, bedrijven, overheid, kennisinstellingen, NGO's, etc.)?

Duurzame ondernemers in het netwerk van MVO Nederland zijn vóór een ambitieus Klimaatakkoord. Daarin zien wij een belangrijke rol weggelegd voor het bedrijfsleven. Een ambitieus Klimaatakkoord is een Klimaatakkoord dat ten minste de afgesproken 49% doelstelling haalt, door naast efficiency en 'end-of-pipe'-oplossingen ook in te zetten op echte vernieuwing. Om ook na 2030 door te kunnen werken aan het echte doel: een klimaatneutrale samenleving. Waarbij de vervuiler betaalt.

Dat betekent dat het bedrijfsleven – van internationale industrie tot MKB – een omslag moet maken naar een duurzame bedrijfsvoering. Hier komt het principe 'de vervuiler betaalt' om de hoek kijken. MVO Nederland benadrukt als het gaat om klimaatbeleid dat het niet de bedoeling is dat burgers en MKB-ondernemers onevenredig bijdragen aan de verduurzaming van onze economie en van de industrie. Zij zijn zeker bereid te investeren en mee te betalen, maar dat moet wel evenredig gebeuren. Dit blijft wat ons betreft een aandachtspunt bij de uitvoering van klimaatbeleid.

Wij volgen bijvoorbeeld met een kritische blik de voorstellen voor de vormgeving van de opslag duurzame energie- en klimaattransitie (ODE). In het Belastingplan 2020 stelt het kabinet voor de ODE te wijzigen. Op dit moment wordt 50% van de ODE opgehaald bij huishoudens, en 50% bij het bedrijfsleven. Het voorstel is om dit aan te passen naar 1/3 huishoudens, 2/3 bedrijfsleven.

Door vrijstellingen, een degressief stelsel en de gehanteerde definitie van de industrie belast de ODE energiegebruik en CO₂-uitstoot slechts indirect en beperkt. Er is een scheve verhouding in ODE-belasting en aandeel in de uitstoot. Dit is zo'n dossier waarin MVO Nederland ervoor pleit oog te houden voor het kleinere bedrijfsleven. Binnen het segment van het bedrijfsleven zou de ODE-heffing zo moeten worden aangepast dat de bedrijven met de meeste uitstoot eerlijker meebetalen aan de gehele energietransitie.

Daarnaast pleit MVO Nederland ervoor dat het klimaatbeleid mainstream wordt, en een integraal onderdeel uitmaakt van het reguliere beleid. Structurele keuzes moeten worden genomen in het licht van de klimaatdoelen.

Vraag 2 van 9
- Strategie voor de lange termijn -

Het Klimaatplan en het INEK beschrijven het beleid voor de periode 2021-2030. Dat is er vooral op gericht om in 2030 -49% reductie t.o.v. 1990 te realiseren. Diverse maatregelen zullen ook bijdragen aan verdergaande reducties in de periode na 2030.

Daarnaast zal aanvullend beleid voor de lange termijn nodig zijn. Dat beleid zal bovendien rekening moeten houden met toekomstige ontwikkelingen die ons voor nieuwe uitdagingen kunnen stellen. Daarom is een langetermijneriëntatie in het beleid van belang. Het betreft ontwikkelingen en maatregelen op terreinen als technologie, sociale aspecten, financieel-economisch en de relatie met ander beleid. Enkele voorbeelden zijn de rol van hernieuwbaar gas, de ontwikkeling van gedrag, de prikkels die passend zijn om het bedrijfsleven klimaatvriendelijker te maken en hoe rekening kan worden gehouden met biodiversiteit.

Vraag 2: Welke onderwerpen (en uitdagingen) verdienen volgens u bijzondere aandacht van het klimaatbeleid met het oog op de periode 2030-2050 en waarom?

Het is van belang dat er voor de lange termijn een visie wordt opgesteld hoe de komst van 2050 eruit ziet. De economie moet in 2050 anders zijn ingericht. Als samenleving moeten we daarin keuzes maken. Wat doen we nog wel, wat niet meer en wat is er nieuw? De vraag wat we in 2050 niet meer doen, wordt consequent vermeden en moet beantwoord worden.

MVO Nederland pleit ervoor voorrang te geven aan échte vernieuwing. Ondergrondse CO₂-opslag (CCS) moet alleen als laatste optie worden ingezet. Hierbij benadrukken wij opnieuw dat de doelen die voor 2030 zijn gesteld slechts een tussenstap zijn, Nederland moet nu de weg inslaan op weg naar klimaatneutraliteit en dus inzetten op schone, toekomstbestendige technologieën als groene waterstof. Deze moeten prioriteit krijgen bij subsidies.

Daarnaast pleiten wij voor een stevigere inzet op Europese en internationale afstemming en klimaatbeleid.

Vraag 3 van 9

- Samenwerking met andere landen -

Alle Europese lidstaten stellen, net als Nederland, een plan op (INEK) waarmee ze inzicht bieden in hun energie- en klimaatbeleid voor de periode 2021 tot en met 2030. Deze plannen vormen een instrument om het energie- en klimaatbeleid van de lidstaten onderling beter af te stemmen. Op een aantal onderwerpen werkt Nederland nauw samen met de buurlanden of met andere Europese lidstaten. Een aantal voorbeelden van samenwerking zijn:

- *Het Nederlandse elektriciteitsnet is verbonden met de netwerken van andere West-Europese landen. Dit maakt internationaal transport van elektriciteit makkelijker, efficiënter en goedkoper. Voor gebruikers resulteert dit in lagere kosten en een hogere leveringszekerheid: de zekerheid dat er altijd elektriciteit uit het stopcontact komt.*

- *Met landen aan de Noordzee aan de ontwikkeling van windenergie op zee in internationale wateren.*
- *Nederland werkt in EU programma's met andere regio's, steden en lidstaten aan nieuwe innovatieve projecten, bijvoorbeeld op het gebied van duurzaam vervoer en slimme elektriciteitsnetten die vraag en aanbod van elektriciteit slim aan elkaar kunnen koppelen*

Vraag 3a: Waar zou volgens u de samenwerking met andere lidstaten op gericht moeten zijn? Wat vraagt om samenwerking op Europees niveau en wat zou een plek moeten krijgen in samenwerking met (een kopgroep van) gelijkgestemde lidstaten?

Vraag 3b: Wat kunt u zelf bijdragen, en welke ondersteuningsbehoefte heeft u?

MVO Nederland is voor het werken met echte prijzen, waarin externe effecten van producten en diensten gemonetariseerd zijn. Gratis bestaat niet. Dit is bij uitstek een vraagstuk dat samen met andere landen verder gebracht zou kunnen worden. In de marge van het Nederlandse wetsvoorstel voor een minimum CO₂-prijs voor de elektriciteitssector hebben wij aangegeven dat dit het liefst Europees georganiseerd wordt. Dit zal dan ook een kleiner risico vormen voor de concurrentiepositie van Nederland, waar het (internationaal opererende) bedrijfsleven voor vreest. Daarnaast kan bij een Europese aanpak een CO₂-prijs breder in de economie ingezet worden, dan in sectoren als elektriciteitsopwekking of industrie.

Overigens kan de opbrengst van zo'n CO₂-heffing als gerichte klimaatsubsidie, bedoeld voor vergroening, terugvloeien naar het bedrijfsleven. Hiermee wordt innovatie gestimuleerd en nemen we een koploperspositie in.

Vraag 4 van 9

- De verduurzaming van de gebouwde omgeving -

Woningen en andere gebouwen, zoals kantoren en scholen, gaan de komende 30 jaar verduurzamen. Dat betekent onder andere dat we niet meer op gas koken maar via inductie, en dat we onze huizen in de toekomst verwarmen via elektriciteit of duurzaam gas. Dat gaat geleidelijk en start in de wijken waar het aardgasnet vervangen moet worden, of waar aardgas nu al kosteneffectief vervangen kan worden door duurzame warmte, elektriciteit of duurzaam gas. Gemeenten voeren hierover de regie.

Tegelijk stimuleren we individuele woningeigenaren, verhuurders van woningen en eigenaren van andere gebouwen, zoals kantoren, nu al te starten met energiebesparende maatregelen, door op natuurlijke momenten van verbouwing of vervanging van de cv-ketel te kiezen voor isolatie en duurzamere verwarmingsopties.

Tot 2030 zijn er subsidiemiddelen beschikbaar voor isolatie en warmte-installaties. De energiebelasting wordt aangepast zodat een sterkere prikkel ontstaat om te verduurzamen doordat investeringen in verduurzaming zich sneller terugverdienen. Voor individuele woningeigenaren zal het kabinet een breed palet aan aantrekkelijke financieringsmogelijkheden beschikbaar maken, waaronder gebouwgebonden financiering en een warmtefonds met aantrekkelijke voorfinanciering voor iedereen (ook voor degenen die nu geen financieringsmogelijkheden hebben).

Corporaties gaan afspraken maken over tussendoelen in 2030. Er worden een standaard en streefwaarden ontwikkeld om woningeigenaren en verhuurders handelingsperspectief te bieden. Om ervoor te zorgen dat de energiekosten van meer huishoudens lager worden of niet onevenredig hard stijgen, moeten we ervoor zorgen dat het verduurzamen van woningen goedkoper wordt. Door de bij de Bouwagenda aangesloten partijen wordt de komende jaren gewerkt aan een kostenreductie van de verduurzaming van 20 tot 40%. Ter ondersteuning hiervan is inmiddels een ambitieus innovatie- en opschalingsprogramma gestart en het Bouw Techniek en Innovatie Centrum opgericht. Voor de gebouwen als kantoren, scholen en zorginstellingen komt er een streefdoel voor 2030 en een eindnorm in 2050. In routekaarten geven grote gebouw-eigenaren aan hoe ze toewerken naar het streefdoel en de eindnorm. De afspraken over de gebouwde omgeving vormen zo een samenhangend geheel.

Vraag 4: Welke aanvullende ideeën heeft u om de gebouwde omgeving te verduurzamen? En wat kunt u daar zelf aan bijdragen?

Het is voor ons een aandachtspunt dat de transitie in de gebouwde omgeving op het gebied van energie synergie vindt met de transitie naar een circulaire economie. Dit mes snijdt aan twee kanten. Ten eerste wordt op die manier de CO₂-intensiteit van de verbouwing zelf gereduceerd. Ten tweede biedt circulair (ver)bouwen ook de mogelijkheid tot kostenreductie. Er zijn al veel circulaire opties in de bouwsector. Het [Betonakkoord](#) is een voorbeeld van een initiatief vanuit het bedrijfsleven dat én werkt aan CO₂-reductie, én circulariteit bevordert. Zo zijn er meer kansen, bijvoorbeeld in de energieinfrastructuur.

Vraag 5 van 9

- De klimaatopgave in de landbouw -

In 2050 is de wereldbevolking gegroeid tot zo'n 9,5 miljard mensen. Om de aarde niet uit te putten, moeten we anders gaan consumeren en produceren. Een omschakeling is nodig waarin niet druk op de kostprijs van producten leidend is maar het streven naar voortdurende verlaging van het verbruik van grondstoffen en vermindering van de druk op onze leefomgeving. Dat betekent ook een andere inrichting van onze

landbouw en landgebruik, zodat grondstoffen en hulpbronnen op een duurzame manier worden gewonnen en optimaal worden benut. Om tot zo'n circulair en klimaatneutraal landbouwsysteem te komen, hebben we een samenhangende aanpak nodig. De kabinetsvisie 'Waardevol en verbonden' en het realisatieplan van die visie bieden hiervoor een kader. Denk hierbij aan bijvoorbeeld een betere verbinding tussen landbouw en natuur, een lager gebruik van niet-hernieuwbare grondstoffen en een beter verdienvermogen voor duurzaam werkende ondernemers. In het Klimaatakkoord zijn concrete maatregelen afgesproken die verbonden zijn met de kabinetsvisie. Boeren, tuinders, bedrijven en andere partijen in en rond landbouw en landgebruik staan nu voor de uitdaging om deze activiteiten in samenhang uit te voeren.

Vraag 5: Welke praktische ideeën heeft u om zoveel mogelijk samenhang aan te brengen tussen de uitvoering van de afspraken uit het Klimaatakkoord en de visie Waardevol en Verbonden?

-

Vraag 6 van 9

- Participatie bij duurzame elektriciteitsopwekking -

Het kabinet vindt het van belang dat burgers en bedrijven kunnen participeren in zonne- en windparken. Met 'participatie' worden meerdere dingen bedoeld. Het gaat over het goed betrekken van burgers en bedrijven bij het maken van plannen voor zonne- en windparken, en bij het bouwen van de parken. Dat betekent onder andere dat mensen goed geïnformeerd worden, dat zij ideeën en suggesties kunnen aandragen, kunnen meedenken, en kunnen laten weten wat ze van de plannen vinden. Participatie bij zonne- en windenergie gaat ook over financiële participatie; wanneer bijvoorbeeld burgers, bedrijven of coöperaties geld investeren in een project en/of opbrengsten van een project ontvangen, bijvoorbeeld door uitkering van winst of via een omgevingsfonds voor de gemeenschap.

Op dit moment verzamelen overheden, bedrijven en andere organisaties kennis over hoe burgers en bedrijven kunnen participeren in zonne- en windparken. Dit wordt onder andere opgeschreven in een zogenaamde 'handreiking' over participatie in energieprojecten.

Vraag 6: Op welke manier(en) zou u willen participeren in zonne- en windenergieprojecten en wat vindt u hierbij belangrijk? U kunt hierbij denken aan bovengenoemde voorbeelden, maar ook aan andere vormen van participatie.

Partners in het netwerk van MVO Nederland spelen graag een rol bij de energietransitie op lokaal niveau. Ons advies is om volop ruimte te laten voor lokale experimenten, lokale warmtenetten, enz. Een ruimhartige regeling helpt daarbij.

Vraag 7 van 9

- Het stimuleren van elektrische voertuigen -

Om de klimaatimpact van de manier waarop we ons vervoeren te verlagen is een verschuiving nodig naar schone vormen van mobiliteit. Voor autoverkeer zijn elektrische voertuigen, aangedreven door duurzaam opgewekte elektriciteit, hard nodig voor die verschuiving. Het kabinet wil daarom de aanschaf van elektrische voertuigen stimuleren, als ook het leasen van elektrische auto's. Dit geldt voor personen-, bestel- en vrachtauto's. Daarvoor stelt de overheid subsidies beschikbaar.

Vraag 7a: Waar dient het kabinet rekening mee te houden bij de vormgeving van deze subsidies?

Voor de stimulering van elektrische auto's onderzoekt het kabinet een subsidie bij de aankoop van een nieuwe of tweedehands elektrische personenauto, het verstrekken van laadtegoed en een subsidie voor een laadpaal en/of batterijgarantie.

Vraag 7b: Wat vindt u van deze instrumenten? Zijn er nog andere manieren om de aankoop van een elektrische auto aantrekkelijk te maken?

Vraag 7c: Wilt u nog andere overwegingen aan het kabinet meegeven voor de uitvoering van het klimaatbeleid voor mobiliteit?

MVO Nederland vestigt graag nogmaals de aandacht op het feit dat met het Klimaatakkoord de bestaande afspreken met werkgevers en werknemers over de stimulering van elektrisch vervoer, de Autobrief II, opengebroken worden, juist voor het laatste jaar, waarin vele welwillende bedrijven willen overstappen op elektrisch vervoer. Dit draagt niet bij aan de betrouwbaarheid van de overheid en zal de groei van elektrische auto's een flinke klap geven. Het is van groot belang voor duurzame ondernemers dat bestaand en nieuw klimaatbeleid voor mobiliteit duidelijk is en langetermijn investeringszekerheid schept.

Daarnaast geven wij mee dat de toegang tot mobiliteit het uitgangspunt moet zijn in verdere vormgeving van klimaatbeleid, en we het kabinet ruimte te creëren voor verschillende modaliteiten, alternatieve brandstoffen en energiedragers.

Vraag 8 van 9

- De bijdrage van circulaire economie aan de klimaatopgave -

Voor het klimaatvraagstuk maakt het niet uit of de emissies en emissiereducties binnen of buiten Nederland plaatsvinden. Internationaal is afgesproken dat de uitstoot van broeikasgassen wordt gemonitord op de plaats waar de emissies plaatsvinden. Dit wordt ook wel de “schoorsteenbenadering” genoemd. Er kunnen zich situaties voordoen waar het reduceren van emissies aan de schoorsteen resulteert in hogere (of lagere) emissies elders in de (internationale) productieketen. De schoorsteenbenadering houdt dus geen rekening met emissies die bepaalde activiteiten elders veroorzaken of voorkomen.

Hoewel de schoorsteenbenadering emissies elders in de keten buiten beschouwing laat, is deze aanpak nodig om nationale emissies onderling te kunnen vergelijken, en af te zetten tegen het doelbereik. Voor de nationale doelstelling van 49% CO₂-reductie wordt daarom alleen naar nationale CO₂-reductie gekeken. Omdat circulaire maatregelen gericht zijn op het sluiten van grondstofketens, vinden de CO₂ effecten van deze maatregelen vaak plaats op verschillende plekken in een (internationale) productieketen. Om de kosten van de transitie voor de Nederlandse burger laag te houden, is het kabinet op zoek naar circulaire maatregelen die potentieel hebben om (vooral) in Nederland veel CO₂ te reduceren.

Vraag 8: Welke circulaire diensten of concepten kunnen volgens u positief bijdragen aan het kostenefficiënt reduceren van CO₂ op het Nederlandse grondgebied?

Ten eerste juicht MVO Nederland zeer toe dat er in een internetconsultatie over het Klimaatplan en INEK een vraag is opgenomen over circulaire economie. Deze twee transities worden – zoals eerder in dit document aangehaald – nog te weinig aan elkaar gekoppeld. MVO Nederland heeft er in het kader van het Klimaatakkoord voor gepleit synergie te zoeken tussen klimaat en grondstoffen. Het is goed dat we dit steeds vaker terug zien komen. Als context bij dit standpunt verwijs ik naar twee opinieartikelen die wij eerder schreven voor de website Energiepodium, zowel [over de schoorsteendiscussie](#), als [over circulaire economie in het Klimaatakkoord](#).

De vraag die voorligt is complex, omdat circulaire innovaties inderdaad vaak buiten de landsgrenzen, én op de langere termijn plaatsvinden. We noemden in deze reactie al de bouwsector, het Betonakkoord en de energieinfrastructuur. In het Klimaatakkoord hebben onder andere voedselverspilling en circulair inkopen een plaats gekregen. Daarnaast zien wij kansen in de kleding- en textielsector. Door hier aan de slag te gaan met circulaire innovaties in productielanden enerzijds, en efficiënte recycling in Nederland anderzijds, kan deze sector een bijdrage leveren aan de klimaattransitie. Het ministerie van I&W werkt op dit moment aan een beleidsprogramma rondom dit thema.

Daarnaast raden wij aan om voor een antwoord op deze vraag te kijken naar de voorstellen en oplossingen in de [Transitieagenda's Circulaire Economie](#) en het [Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2018-2023](#).

Ten slotte zal het rekenen met echte prijzen beide transities een duw in de rug geven.

Vraag 9 van 9

- De ruimtelijke inpassing van de energietransitie -

De transitie brengt veranderingen mee in de fysieke leefomgeving. Een duurzaam energiesysteem vergt meer ruimte dan een fossiel systeem. Deze ruimte is in Nederland – waar elke vierkante meter al een (of meerdere) bestemming(en) heeft – niet vanzelfsprekend. Een goede ruimtelijke aanpak van de transitie, inclusief het maken van (soms ingrijpende) ruimtelijke keuzen, is daarmee een noodzakelijke voorwaarde voor het behalen van de klimaatdoelstellingen.

Vraag 9: Op welke wijze denkt u dat het draagvlak voor de ruimtelijke inpassing van bijvoorbeeld windmolens en zonnepanelen vergroot kan worden?

-

Over MVO Nederland

MVO Nederland is de beweging van ondernemers in de nieuwe economie. De nieuwe economie is een toekomstbestendige: klimaatneutraal, circulair, inclusief en met eerlijke ketens. Alleen in die nieuwe economie kunnen ondernemers blijven ondernemen. Daarom is het bereiken daarvan ons doel. Dat lukt nog sneller als we onze beweging zo groot mogelijk maken. Onze [Nieuwe Businessagenda](#) bevat de snelste route naar die nieuwe economie. Wij ondersteunen die agenda door projecten met onverwachte samenwerkingen mogelijk te maken en condities te creëren.

Meer informatie over onze standpunten op het gebied van klimaat & energie is te vinden [op onze website](#).

Contact

Suzanne Elias
Adviseur Public Affairs
s.elias@mvonederland.nl